

*Dr. Vida György**

AZ IGÉNYPONTSZERKESZTÉS ÉS IGÉNYPONTVIZSGÁLAT FŐ SZEMPONTJAI SZÁMÍTÓGÉPPEL MEGVALÓSÍTOTT TALÁLMÁNYOK ESETÉN – EURÓPA

Napjainkban az iparjogvédelmi hatóságokhoz benyújtott szabadalmi bejelentések nagyon magas számban vonatkoznak számítógéppel megvalósított találmányokra vagy szoftver segítségével megvalósított műszaki megoldásokra. Ezek közé sorolhatók a mobiltelefonok, az orvosi berendezések, a repülőgép-navigációs rendszerek, a gépjármű-biztonsági rendszerek fejlesztésére irányuló szabadalmi bejelentések, de a háztartási gépek és más hasonló eszközök működési hatékonyságának növekedése is manapság olyan fejlesztéseknek köszönhető, amelyeknél központi szerepet játszik egy számítógép vagy egy szoftver.

Mivel a számítógépi programok egyre több technológiai és nem technológiai területen növekvő befolyással vannak jelen, ezért a technológiai fejlődés iránya egyre több esetben nem a hardverkörnyezetre vagy egy berendezésre irányul, hanem számos új termék esetében a termékfejlesztés lényegében egy számítógépi program formájában jelenik meg. Az ilyen típusú termékek kutatás-fejlesztési folyamataiba és piacosításába befektetett tőke hatalmas léptékekben mérhető. Kétséges azonban, hogy a fejlesztők ekkora összegeket áldoznának az egyének és a társadalom egészére nézve is hasznos számítógépes programjaik és az azok segítségével megvalósított találmányaik fejlesztésére, ha nem bíznának abban, hogy munkájuk gazdasági nyereséggel fog zárulni.

A szabadalmi rendszerek két irányból segítik az innovációs folyamatokat. Először is az egyes iparjogvédelmi hatóságok csak olyan szabadalmi bejelentésekre adnak szabadalmat, amelyek az egyes államok erre vonatkozó törvényében meghatározott szigorú feltételeknek eleget tesznek. A szabadalom tulajdonosa kizárólagos jogot nyer a szabadalomban feltárt megoldás használatára, ennek fejében azonban a szabadalomban ismertetett megoldást nyilvánosságra kell hoznia. A nyilvánosságra hozatal a társadalom számára lehetővé teszi a technika aktuális állásának nyomon követését, a szabadalmi oltalom pedig a fejlesztők számára garantálja az új, innovatív termék védelmét, aminek köszönhetően a piaci megjelenés jóval védettebb, biztonságosabb keretek között mehet végbe.¹

* Szabadalmi elbíráló, Európai Szabadalmi Hivatal, Hága. Jelen cikk a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala által szervezett felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyamon 2011-ben a szerző által írt és azonos címmel közzétett szakdolgozatból készített átdolgozás. A tanulmányban közölt nézetek, vélemények és állítások kizárólag a szerző saját felelősségére jelennek meg, és azok nem feltétlenül tükrözik az Európai Szabadalmi Hivatal vagy más olyan intézmény hivatalos álláspontját, amelynél a szerző alkalmazásban áll.

¹ Patents for Software. European Law Practice. EPO, München, 2009.

A megfelelő innovációs stratégia kidolgozásában számítógéppel megvalósított találmányok vagy szoftvereket tartalmazó műszaki megoldások esetén is kulcsszerepet kap a szabadalmi oltalom megszerzésének a kérdése. A továbbiakban részletesen megvizsgáljuk, hogy ilyen jellegű alkotásokra milyen feltételek teljesülése esetén lehetséges szabadalmat engedélyezni.

Lényeges fogalmak és definíciók

Ahhoz, hogy a számítógéppel megvalósított találmányok szakterületén használt kifejezések érdejében biztonsággal el tudjunk igazodni, célszerű összegyűjteni az e területen alkalmazott legfontosabb fogalmak definícióit.

A *szoftver* vagy *számítógépi program* alatt általában egy algoritmus forráskódban vagy tárgykódban történő végrehajtását értjük.² Az Európai Szabadalmi Hivatal fellebbezési tanácsának T424/03 döntése alapján a *számítógépi program* számítógép által végrehajtható utasítások sorozata, amelyek valamilyen hatással, például műszaki hatással rendelkezhetnek abban az esetben, ha a program egy számítógépbe van betöltve, és a számítógépen fut.

Számítógéppel megvalósított eljárás esetén, a T424/03 fellebbezési tanácsi döntésre támaszkodva, olyan eljárásról van szó, amely számítógépen megvalósított lépések sorozatából áll, és adott hatással, például műszaki hatással rendelkezik.³

Számítógéppel megvalósított találmány alatt olyan találmányt értünk, amelynek a megvalósításához számítógépet, számítógépes hálózatot vagy más programozható berendezést alkalmaznak, és a találmány egy vagy több olyan jellemzőt tartalmaz, amelynek a végrehajtása teljes egészében vagy részben egy számítógépi program segítségével történik.⁴

A „*szoftverszabadalom*” kifejezést kerüljük, mivel azt sejteti, hogy a forráskód, tárgykód vagy az adott programnyelven megírt számítógépi program önmagában is szabadalmazható. Ezzel szemben a *számítógéppel megvalósított találmány* egy szoftver mögött meghúzódó ötletet jelent, amely kifejezetten egy műszaki probléma megoldását célozza.⁵

Üzleti módszer alatt valamely vállalkozás vagy szervezet irányításának, vezetésének vagy egyéb módon történő működtetésének a módszerét vagy pénzügyi adatok feldolgozásának a módszerét, továbbá testgyakorlás, oktatás vagy egyéni adottságok területére eső bármely technikát és az előzőekben ismertetett módszerek és technikák számítógépen történő megvalósítását értjük.⁶

Üzleti módszert tartalmazó találmányról beszélünk, ha az üzleti módszert (ideértve bármely szoftvert vagy egyéb berendezést) vagy üzleti módszerre irányuló igénypontokat

² Official Journal of the European Patent Office, 2007. 11. sz., p. 594–600.

³ ESZH T424/03 fellebbezési tanácsi döntés.

⁴ I. m. (2).

⁵ I. m. (1).

⁶ Szabó Zsolt: Az üzleti módszerek szabadalmazhatósága. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 107. évf. 1. sz., 2002. február p. 8–21.

tartalmaz.⁷ Az üzleti módszerek a jelen tanulmány keretein belül figyelmet érdemelnek, ugyanis azok között nagy szerepet kapnak a számítógépekhez és a széles körben elterjedt elektronikai és tömegkommunikációs technológiákhoz szorosan kapcsolódó, *számítógéppel megvalósított üzleti módszerek*.

A *számítógéppel megvalósított üzleti módszerek* közé tartoznak azon megoldások, amelyek hagyományos üzleti technikák, számviteli rendszerek, pénzügyi megoldások számítógéppel történő megvalósítására épülnek. E megoldásoknál nem műszaki szakterületen már ismert és alkalmazott pénzügyi, számviteli, könyvviteli és adatkezelési módszerek számítógépes implementációja történik, így e találmányok műszaki tartalma általában a számítógép mint végrehajtó eszköz használatában merül ki. A *számítógéppel megvalósított üzleti módszerek*hez tartoznak továbbá az elektronikus kereskedelemhez kötődő, internetes felületeket alkalmazó megoldások.⁸

Az üzleti módszerek egyes típusainak számítógépen, illetve internetes felhasználói felületeken történő implementációja miatt a számítógéppel megvalósított találmányokra vonatkozó vizsgálatok során az üzleti módszer kategóriába sorolt szabadalmi bejelentések vizsgálata is indokolt.

Szoftver – hol találjuk ezt a kifejezést a szabadalmi osztályozási rendszerekben?

A számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságával kapcsolatos kérdések aktualitását mindenekelőtt tehát az ezen a területen az elmúlt évtizedekben született szabadalmi bejelentések nagy száma, és a bejelentések számának folyamatos növekedése támasztja alá. De miként vannak az ilyen típusú szabadalmi bejelentések a szabadalmi adatbázisokban csoportosítva, azaz mely szabadalmi osztályokban találhatjuk meg azokat? Létezik „*szoftverszabadalom*” vagy „*szoftverrel megvalósított műszaki megoldás*” kategória a szabadalmi osztályozásban? Természetesen nem. A Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás 2011. január 1-jén hatályba lépett kiadása a „G06” osztályba sorolja „SZÁMOLÁS; SZÁMÍTÁS; SZÁMLÁLÁS” címszó alatt az összes olyan bejelentést, amely a szoftveres és hardveres megoldások minden elképzelhető aspektusát lefedi. A számítógépes programok segítségével megvalósított vagy valamilyen üzleti vagy pénzügyi tevékenységhez stb. kapcsolódó műszaki megoldások reprezentatív alosztályának a G06F, *ELEKTROMOS DIGITÁLIS ADATFELDOLGOZÁS* alosztályt, ezen belül a G06F9/00 *Kapcsolási elrendezések programvezérléshez* főcsoportot és a G06Q, *ADATFELDOLGOZÓ RENDSZEREK VAGY ELJÁRÁSOK* alosztályt lehet tekinteni. Ezen alosztályok fő- és bizonyos alcsoportjainak definíciói az 1. táblázatban olvashatók.

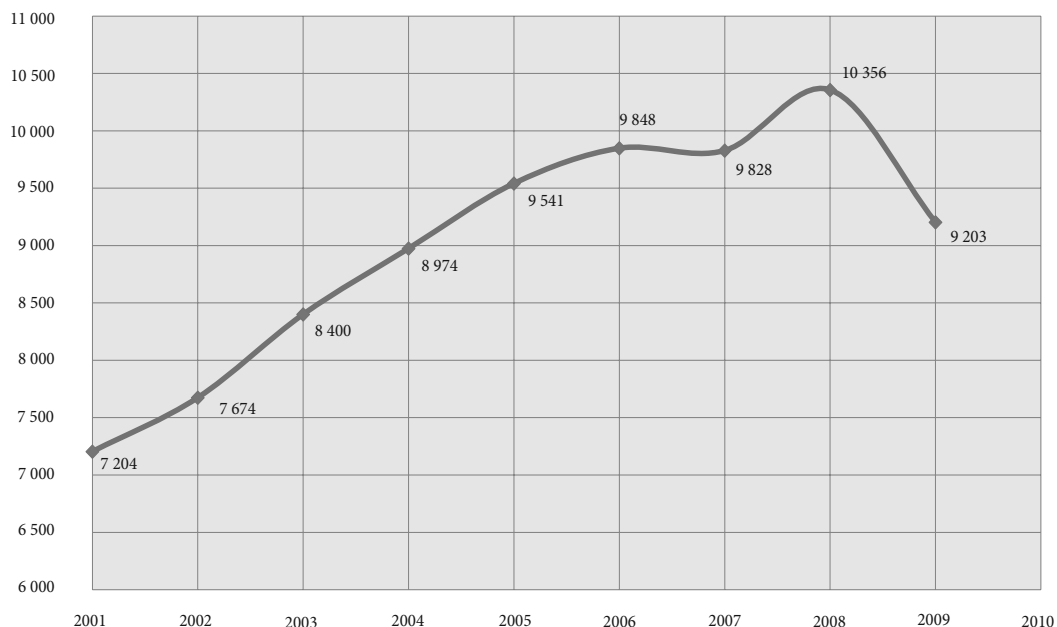
⁷ Szabó: i. m. (6).

⁸ Szabó: i. m. (6).

G06F	ELEKTROMOS DIGITÁLIS ADATFELDOLGOZÁS
G06F 9/00 G06F 9/02 G06F 9/04 G06F 9/06	Kapcsolási elrendezések programvezérléshez , pl. vezérlőegység huzalos csatlakozások, pl. dugaszoló kapcsolótábla alkalmazásával csupán programutasításokat tartalmazó adathordozók alkalmazásával tárolt program alkalmazásával, azaz a feldolgozó berendezés belső tárolóját alkalmazva a program vételére és rögzítésére
G06F 9/22 G06F 9/30 G06F 9/40 G06F 9/42 G06F 9/44 G06F 9/445 G06F 9/45	Mikrovezérlés vagy mikroprogram-elrendezések Elrendezések a gépi utasítások végrehajtására , pl. utasítás dekódolásra Elrendezések szubprogramok végrehajtására , azaz több utasítás kombinációja A szubprogramugrási cím vagy visszakeresési cím képzése Elrendezések specifikus programok végrehajtására Program betöltése vagy indítása Magas szintű programozási nyelvek fordítása vagy interpretációja
G06Q	ADATFELDOLGOZÓ RENDSZEREK VAGY ELJÁRÁSOK, KÜLÖNÖSEN KÖZIGAZGATÁSI, KERESKEDELMI, PÉNZÜGYI, VEZETÉSI, FELÜGYLETI VAGY ELŐREJELZÉSI CÉLRA
G06Q 10/00 G06Q 20/00 G06Q 30/00	Adminisztráció; Szervezés Fizetési rendszerek, szerkezetek vagy protokollok E csoport magában foglalja azokat a protokollokat vagy rendszereket, amelyek egy kereskedő, bank, felhasználó és néha egy harmadik személy közötti fizetésekre vonatkozó eljárást tartalmaznak. Kereskedelem, pl. vásárlás vagy e-kereskedelem (és alosztályai): G06Q 30/02: Marketing, pl. piackutatás és analízis, felmérés, promóció, hirdetés, vevőprofil, ügyfélmenedzselés és jutalmazás; Árbecslés és -meghatározás, G06Q 30/04: Számlázás, G06Q 30/06: Vételi, eladási és lízing tranzakciók, G06Q 30/08: Aukciók
G06Q 40/00 G06Q 50/00	Pénzügyek; Biztosítás; Adóstratégiák; Vállalati vagy jövedelemadók feldolgozása (és alosztályai: G06Q 40/02: Banki ügyletek, pl. kamatszámítás, hitelbírálat, jelzálog, otthoni vagy on-line banki ügyletek, G06Q 40/04: Beváltás, pl. részvények, áruk, származtatott ügyletek vagy valutaváltás, G06Q 40/06: Befektetések, pl. pénzügyi eszközök, portfólió és alapok menedzselése, G06Q 40/08: Biztosítás, pl. kockázatelemzés vagy nyugdíjak Rendszerek vagy eljárások, különösen meghatározott üzleti tevékenységekre , pl. közszolgáltatások vagy idegenforgalom (és alosztályai): G06Q 50/02: Mezőgazdaság; Halászat; Bányászat, G06Q 50/04: Gyártás, G06Q 50/06: Villamosság, gáz- és vízszolgáltatás

1. táblázat: G06F – ELEKTROMOS DIGITÁLIS ADATFELDOLGOZÁS és G06Q – ADATFELDOLGOZÓ RENDSZEREK VAGY ELJÁRÁSOK, szabadalmi alosztályok és egyes releváns alcsoportjai

Az Európai Szabadalmi Osztályozási Rendszerben (ECLA), illetve a 2013. január 1-je óta érvényben levő Közös Szabadalmi Osztályozásban (CPC) a fenti kategóriák még részletesebb alcsoportjai is megtalálhatók. Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH, European Patent Office) adatbázisa szerint 2011-ben csak a G06F9 főcsoport összesen 300 000 darab dokumentumot tartalmazott. Ebből a különböző szabadalmi családokba tartozó, azaz egymástól ténylegesen függetlennek tekinthető szabadalmi bejelentések száma nagyságrendileg 90 000 körül mozog.⁹ Részletesebb adatsor látható az 1. grafikonon, amelyen az Európai Szabadalmi Hivatalhoz 2001 és 2009 között benyújtott olyan szabadalmi bejelentések számának változását láthatjuk, amelyek a szabadalmi osztályozás során a G06Q szabadalmi alosztályba és a G06F9 főcsoportba kerültek.

1. grafikon: Az Európai Szabadalmi Hivatalhoz 2001 és 2009 között benyújtott szabadalmi bejelentések száma a G06Q szabadalmi alosztályban és a G06F9 főcsoportban¹⁰

A 2. táblázat a 2009-es esztendőben az ESZH-nál bejelentett, és a G06Q szabadalmi alosztályba, valamint a G06F9 főcsoportba sorolt, számítógéppel megvalósított találmányokra vonatkozó szabadalmi bejelentések számát mutatja országokra lebontva (európai és PCT-bejelentések együttvéve). Az adatok a tíz legnagyobb bejelentő országra vonatkoznak szá-

⁹ E. Arkhontopulos: Spot the differences: A computer implemented invention or a software patent. Az EPIP Association 6. éves konferenciája, Brüsszel, 2011. szeptember 8–9.

¹⁰ Arkhontopulos: i. m. (9).

mítástechnika és információtechnológiai eljárások kategóriákra felosztva, és számítógéppel megvalósított találmányok címszó alatt összegezve.

	Számítástechnika	IT-eljárások	Számítógéppel megval. találmányok (összesen)
USA	2952	503	3455
Japán	1200	77	1277
Németország	659	132	791
Franciaország	579	85	664
Hollandia	430	24	454
Dél-Korea	419	30	449
Kanada	295	61	356
Egyesült Királyság	244	56	300
Svájc	164	48	212
Svédország	184	22	206

2. táblázat: Az ESZH-nál a 2009-es esztendőben bejelentett európai és PCT-bejelentések a G06Q szabadalmi alosztályban, valamint G06F9 főcsoportban¹¹

A műszaki jelleg

Annak oka, hogy a számítógépi programok, valamint a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságának kérdése szinte folyamatosan napirenden van a jogfejlesztési kérdéseket tárgyaló bizottságok előtt, például abban keresendő, hogy a számítógépi programok terjedésével, továbbá a számítógépnek és az internetnek a szoros értelemben vett műszaki alkalmazásokon kívül például a gazdaság területén való széles körű elterjedésével a technológiai újítások beléptek a korábban a műszaki területtől távolinak tekintett szakterületekre is, például a banki tranzakciók, az internetes üzleti módszerek, a vállalatvezetés, az üzleti menedzsment stb. területére. E megoldások műszaki jellegének a meghatározása, mint látni fogjuk, nagy feladat elé állítja a jog alkotóit és alkalmazóit.

Ezzel párhuzamosan az is megfigyelhető, amint erre már utaltunk, hogy a technológiai fejlesztéseknek egyre nagyobb hányada irányul a hardverkörnyezet, azaz a berendezések vagy számítógépek fizikai alkotórészei helyett a szoftverek, programok, felhasználói kezelő-

¹¹ Arkhontopoulos: i. m. (9).

felületek fejlesztésére. Míg a '70-es és '80-as években a modern technológiát piacra bocsátó legnagyobb vállalatok a szoftverekből származó nyereséget másodlagos haszonnak tekintették, addig ez a tendencia napjainkra megfordulni látszik.¹² Míg a '70-es években, de különösen az azt megelőző évtizedekben egy újabb fejlesztésű elektronikus vagy telekommunikációs találmány esetében a fejlesztés jellemzően a berendezésre, azaz a hardverkörnyezetre irányult, addig napjainkban nyers digitális adatok feldolgozására és kezelésére irányuló eljárásokat vagy számítógépi programok moduljainak végrehajtására irányuló eljárásokat stb. ismertető szabadalmi bejelentések sokasága éri el évente az illetékes iparjogvédelmi hatóságokat. Ezeknél az újabb ötleteknél egyre nehezebb megítélni, hogy a szabadalmi bejelentésben ismertetett megoldás magva kimerül-e egy absztrakt matematikai formula, matematikai algoritmus, üzletvezetési stratégia vagy értékesítési módszer alkalmazásában, vagy ezzel ellentétben tényleges fizikai objektumoknak vagy fizikai objektumokhoz köthető adathalmazoknak a kezelésére vonatkozó eljárással vagy arra alkalmas berendezéssel állunk-e szemben.

Mivel a technológiai fejlődés során egyre elvontabb szakterületek születésének vagyunk szemtanúi, a korábban használt ismeretek és az azokhoz szorosan társított terminológiák módosulhatnak, ezért ezen új területeken alkotott megoldásoknál sok esetben először tisztázni kell az alapvető fogalmak tartalmát. Az iparjogvédelmi hatóságok előtt a szabadalmi bejelentések szabadalmazhatóságának a megítélésében kulcsfontosságú, hogy a megoldás műszaki jelleggel rendelkezik-e, vagy sem. Nélkülözhetetlennek látszik tehát a műszaki jelleg köré épülő fogalmak megismerése.

A műszaki jelleg, műszaki jellemző vagy műszaki hatás megítélése olyan terület, amely a technológiai fejlődés folyamatos előrehaladásával, sőt gyorsulásával folyamatosan, plasztikusan változik. A technológia fogalmának e plasztikussága és a műszaki szakterületek folyamatos, dinamikus változása az oka annak, hogy a mai napig nem született és várhatóan a közeli jövőben sem fog születni olyan *törvényi* meghatározás, amely a műszaki jelleg pontos, általános definíciójának a meghatározását fel merné vállalni.¹³ A törvényi meghatározás helyett az iparjogvédelmi szakembereknek így az esetjogra kell hagyatkozniuk.

Egy iparjogvédelmi képviselőnek mindig naprakész ismeretekkel kell rendelkeznie, hogy képes legyen megfogalmazni egy, a feltaláló elméjében megszülető absztrakt intellektuális alkotást a szabadalmak nyelvén úgy, hogy annak tartalma a lehető legnagyobb valószínűséggel teljesítse a szabadalmazhatóság feltételeit, átjusson az egyes hivatalok szabadalomszerzési eljárásain, és birtokosa számára a lehető legszélesebb körű oltalmat nyújtsa. A továbbiakban figyelmünket arra irányítjuk, hogy egy elvont gondolat vagy ötlet a számítógéppel megvalósított találmányok területén hogyan fordítható le a szabadalmi oltalom terjedelmét meghatározó igénypontok nyelvezetére.

¹² *Keith E. Witek*: Developing a Comprehensive Software Claim Drafting Strategy for U.S. Software Patents. Berkeley Technology Law Journal, 11. évf. 2. sz., 1996, p. 363.

¹³ ESZH Bővített Fellebbezési Tanács, G 0003/08 referendum, 2009. október 19.

A műszaki jelleg és a szabadalmazhatóság viszonya az ESZH jogforrásai alapján

Az ESZH előtti eljárás során a számítógéppel megvalósított találmányokra vonatkozó szabadalmi bejelentéseknek ugyanazokat, az Európai Szabadalmi Egyezményben (ESZE) meghatározott szabadalmazhatósági feltételeket kell teljesíteniük, mint bármely más szabadalmi bejelentésnek.

Az ESZE 52. cikk (1) bekezdése szerint európai szabadalom megillet minden találmányt *a technológia bármely területén*, amely új, feltalálói tevékenységre épül és iparilag alkalmazható. Noha az ESZE nem definiálja a találmány fogalmát, viszont az 52. cikk (2) bekezdésében megad egy nem teljes listát azokról a tárgykörökről, alkotásokról és tevékenységekről, amelyek nem tekintendők találmánynak, nevezetesen *„nem minősül az (1) bekezdés szerint találmánynak különösen a felfedezés, a tudományos elmélet és a matematikai módszer; továbbá az esztétikai alkotás; a szellemi tevékenységre, játéokra, üzletvitelre vonatkozó terv, szabály vagy eljárás, valamint a számítógépi program; ezenkívül az információk megjelenítése”*. E kivételek értelmezésével kapcsolatban a jogalkotó az 52. cikk (3) bekezdésében iránymutatást ad: *„A (2) bekezdésben felsoroltak szabadalmazhatósága csak annyiban kizárt, amennyiben az európai szabadalmi bejelentés vagy az európai szabadalom rájuk kizárólag e minőségükben vonatkozik”*. Hangsúlyoznunk kell hát, hogy az ESZE 52. cikk (3) bekezdése szerint a kivételeket szűken kell értelmezni, és olyan találmányokra, amelyeket bár számítógépi programok segítségével kell végrehajtani, de rendelkeznek műszaki tartalommal, lehet szabadalmat kapni.¹⁴

Az ESZH joggyakorlatában a találmányok szabadalmazhatóságának megítélésénél rendszeresen előkerül a műszaki tartalom mint a szabadalmazhatóság egyik sarokköve. A műszaki tartalom feltétele már magából az ESZE 52. cikk (1) bekezdésből is implicit módon kiolvasható, hiszen egy találmánynak *a technológia valamely területére, azaz műszaki területre kell esnie*. A műszaki jelleget implicit szabadalmazhatósági feltételként jelöli meg az ESZH fellebbezési tanácsának T1173/97, T935/97, T931/95, T641/00, T258/03 döntése is. Amely alkotásnál nem találunk műszaki tartalmat, ott nem található az 52. cikk (1) bekezdése értelmében vett találmány. A műszaki jellegre vonatkozóan azonban nincs pontos, explicit meghatározás az ESZE sorai között. Az ESZH Bővített Fellebbezési Tanácsának G0003/08 számú referendumban¹⁵ azt olvashatjuk, hogy a hivatal nem tesz kísérletet a „műszaki” kifejezés tartalmának meghatározására.

Az ESZE Végrehajtási Szabályzat 42. szabályának (1) bekezdése az európai szabadalmi bejelentés leírás részére vonatkozó feltételek között a következőket tartalmazza: *(1) A leírásban a) meg kell határozni azt a műszaki területet, amelyre a találmány vonatkozik; ... c) fel kell tárni az igényelt találmányt oly módon, hogy annak alapján a műszaki feladat – még ha azt kifejezetten nem nevezik is így – és annak megoldása megérthető legyen, továbbá meg kell*

¹⁴ I. m. (1).

¹⁵ I. m. (13).

nevezni a találmány előnyös hatásait a technika állásához képest. Illetve a 43. szabály (1) bekezdésében az európai szabadalmi bejelentés igénypont részére vonatkozó feltételek között ezt olvassuk: (1) A szabadalmi igénypontokban a találmány műszaki jellemzőinek megadásával kell meghatározni azt a tárgyat, amelyre oltalmat igényelnek. Ha ennek helye van, a szabadalmi igénypontoknak tartalmazniuk kell a) a találmány tárgyának megnevezését és azokat a **műszaki jellemzőket**, amelyek az igényelt tárgy meghatározásához szükségesek, azonban egymással összekapcsolva a technika állásához tartoznak; b) a jellemző részt az „amelyre jellemző” vagy az „azzal jellemezve” kifejezésekkel bevezetve, amely azokat a **műszaki jellemzőket** nevezi meg, amelyekre az a) pontban említett jellemzőkkel összekapcsolva igényelnek oltalmat. Az idézett 42. és 43. szabály alapján azt állapíthatjuk meg bizonyosan, hogy egy találmány szabadalmazhatóságának a feltételei közé tartozik, hogy annak a) a technológia valamely területére kell esnie, b) műszaki problémához kell kapcsolódnia, és c) a szabadalmi igénypontokban műszaki jellemzőkkel meghatározva kell azt leírni.¹⁶ A *műszaki jelleget* precízen megfogalmazva „*műszaki kitanításként*” kell értelmezni, amely a szakember számára minden olyan instrukciót biztosít, amelynek segítségével az adott probléma **technikai eszközök** útján megoldható.¹⁷ Az igénypontokban meghatározott találmánynak olyan jellemzőkkel kell rendelkeznie, amelyek annak műszaki jelleget kölcsönöznek, és ennek fenn kell állnia a találmánynak lényegében az összes megvalósítási formája, kiviteli alakja esetén. Ha az igénypontok teljes egészükben csupán műszaki jelleggel nem bíró kiviteli alakokra vonatkoznak, akkor nem műszaki jellegű találmánnyal állunk szemben.¹⁸

Mielőtt továbblépnénk, vizsgáljuk meg, hogy a számítógépi programokat tartalmazó műszaki megoldások esetén a szabadalmazhatóság kérdése függ-e attól, hogy az igénypont milyen formátumban van megfogalmazva. Az ESZE 43. szabályának (2) bekezdése a következőket mondja ki: „... az európai szabadalmi bejelentés **egyazon kategórián belül (termék, eljárás, berendezés vagy alkalmazás)** egynél több főigénypontot csak akkor tartalmazhat, ha a bejelentés a következők valamelyikét tartalmazza: a) egymással összefüggő termékek; b) termék vagy berendezés különböző alkalmazásai; c) valamely feladat megoldását célzó megoldásváltozatok, ha a különböző megoldások egy igénypontba foglalása nem volna célszerű.”

Az ESZH előtti eljárásban a számítógépi programokat tartalmazó szabadalmi bejelentések igénypontjait is termék, eljárás, berendezés vagy alkalmazás kategóriák legalább egyikében lehet megírni anélkül, hogy az szemben állna az ESZE 82., a szabadalmi bejelentés egységére vonatkozó cikkével, amely kimondja, hogy „Az európai szabadalmi bejelentésben csak egy találmányra igényelhető szabadalom, vagy pedig olyan találmányok csoportjára, amelyek úgy kapcsolódnak össze, hogy egyetlen általános találmányi gondolatot alkotnak”. Figyelembe véve, hogy a bejelentő kizárólagos jogainak legszélesebb körű védelme érdekében egy ipar-

¹⁶ Patenting of Computer Software. Proceedings of the UNION (Union of European Practitioners in Industrial Property). Round Table Conference, München, 1997. december 9–10.

¹⁷ Derk Visser: The Annotated European Patent Convention. H. Tel Publisher, Veldhove, 2008.

¹⁸ ESZH T619/02 fellebbezési tanácsi döntés.

jogvédelmi képviselő egy szabadalmi bejelentésben általában több főigénypont-kategória megfogalmazására törekszik, a számítógépi programokat tartalmazó megoldások esetében ezek a következők lehetnek: (i) számítógép rendszerek, (ii) számítógéppel megvalósított eljárások, (iii) számítógépi programok, (iv) számítógépi program termék vagy számítógépbe betöltött program. Az Európai Szabadalmi Hivatal Módszertani útmutatója a több főigénypontot tartalmazó szabadalmi bejelentések egyik lehetséges, megengedhető példája között mutatja be ezt:

A következők olyan jellemző esetek, amelyek az „igénypont-kategóriánként egy főigénypont” szabály alól kivételt képeznek. ...

(I) eljárás adatfeldolgozó rendszer üzemeltetésére, amely A, B stb. ... lépések sorozatát tartalmazza,

(II) adatfeldolgozó berendezés/rendszer, amely az említett eljárás kivitelezésére szolgáló eszközöket tartalmaz,

(III) az említett eljárás elvégzésére szolgáló számítógépi program (termék),

(IV) számítógép által olvasható adathordozó, amely az említett programot tartalmazza.¹⁹

Ha az ebben a példában szereplő (I) főigénypontról a szabadalmi elbíráló úgy ítéli meg, hogy nem szabadalmazható tárgyú megoldásra vonatkozik, akkor vajon a további (II), (III) és (IV) igénypont tárgya szintén automatikusan ki van zárva az oltalomból? Az ESZH fellebbezési tanácsának T1173/97 döntése szerint az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdésének alkalmazásakor a szabadalmazhatóságból kizárt alkotásoknál nincs különbség abban, hogy az igénypont egy programot önmagában vagy egy adathordozón tárolt formában tartalmaz. Amennyiben a program önmagában nem szabadalmazható, ez maga után vonja, hogy adathordozóra feltöltött formában sem szabadalmazható.

Tehát ha az igénypontok mögött rejlő megoldás műszaki hatással rendelkezik, és az ESZE szabadalmazhatóságra vonatkozó további feltételeit is teljesíti, akkor ez érvényes mind a négy idézett igénypont tárgyára. Ellenkező esetben a fenti igénypontok tárgya az összes lehetséges szövegezés esetén nem vonatkozik szabadalmazható találmányra. A fenti, több kategóriát lefedő igénypontokat a mögöttük húzódó, számítógép által elvégzett eljárásnak kell olyan módon összekapcsolnia, hogy az egyetlen általános találmányi gondolatot alkosson, így a fenti igénypont-kategóriák lényegileg azonos tárgykörre vonatkoznak.²⁰ A találmány lényegét a számítógépi program tartalma, a számítógép által elvégzett eljárás alapját képező ötlet határozza meg, nem pedig az, hogy milyen szövegezéssel igényelnek arra oltalmat.²¹

Egy számítógépi programot tartalmazó és a szabadalmazhatóság feltételeit teljesítő találmányra megadott szabadalom főigénypontjaival kapcsolatban azonban nyomatékosan hangsúlyozni kell, hogy

¹⁹ Módszertani útmutató (Guidelines for Examination), F rész – IV-5 fejezet, 3.2. bekezdés, (iv) alpont.

²⁰ I. m. (13).

²¹ ESZH T769/92, T1173/97, T258/03 fellebbezési tanácsi döntés és Módszertani útmutató G-II rész, 2 (2012).

(i) egy matematikai módszerre épülő eljárás igénypontja által biztosított oltalom nem terjed ki a matematikai módszerre,

(ii) egy számítógépi program által vezérelt eljárás igénypontja által biztosított oltalom nem tekintendő a számítógépi programra adott oltalomként,

(iii) egy számítógépen végrehajtott olyan jellegű változtatások, amelyek következtében a számítógépen új számítógépi program futtatható, a számítógépet új berendezéssé teszi.²²

Műszaki jelleggel nem rendelkező alkotások

A szabadalmi bejelentés igénypontjaiban definiált találmány műszaki tartalmának megítélését a szabadalmi elbíráló már a szabadalmi bejelentés kutatásának fázisában elvégzi. Ha ez nem így lenne, akkor annak mindenképpen meg kell történnie legkésőbb az érdemi vizsgálat során. A műszaki jelleg megítélése *a priori* vizsgálattal kezdődik,²³ azaz első lépésként a találmány műszaki tartalmát az elbíráló önmagában vizsgálja, *a technika állásához tartozó dokumentumok ismerete nélkül*. Ennek során a találmány újdonságának és a feltalálói tevékenység meglétének a kérdése nem játszik szerepet. Fontos hangsúlyozni, hogy az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdése szerinti kritérium annak megítélésére, hogy egy megoldás ki van-e zárva a szabadalmazható találmányok köréből, teljesen független az újdonság, a feltalálói tevékenység és az ipari alkalmazhatóság kritériumaitól,²⁴ lényegében úgy tekinthető, mint egy találmány szabadalmazhatóságának a negyedik feltétele.

Általános érvényű elv, hogy a tisztán elvont koncepciókat magukban foglaló, műszaki hatásoktól mentes alkotások vagy tevékenységek az ESZE 52. cikk (2) szerint nem tekinthetők találmánynak.²⁵ Fontos megjegyezni azt is, hogy a műszaki jellemző meglétére vonatkozó feltétel akkor teljesül, ha a megoldás kivitelezéséhez műszaki megfontolásokat kell tenni,²⁶ és e műszaki megfontolások megjelennek a találmány tárgyában. Egyes műszaki megfontolások beépítése a szabadalmi bejelentésbe önmagában nem elégséges ahhoz, hogy egy eljárás műszaki tartalmát biztosítsa, ha az eljárást kizárólag intellektuális úton, az emberi agyban el lehet végezni.²⁷

A következő példákban szereplő megoldások – feltételezve, hogy az igénypontosorozatban csupán az alább felsorolt tárgyak szerepelnek, és a teljes igénypontosorozat nélkülöz minden további műszaki jellemzőt és műszaki célkitűzést – nem rendelkeznek műszaki tartalommal, ezért önmagukban vizsgálva a szabadalmazható találmányok köréből ki vannak zárva az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdése értelmében:

²² Visser: i. m. (17).

²³ ESZH T154/04 fellebbezési tanácsi döntés.

²⁴ ESZH T154/04 fellebbezési tanácsi döntés.

²⁵ ESZH T258/03 fellebbezési tanácsi döntés.

²⁶ ESZH T769/92 fellebbezési tanácsi döntés.

²⁷ ESZH T914/02 fellebbezési tanácsi döntés.

- (i) elektronikus szűrők tervezéséhez alkalmazott matematikai eljárások;²⁸
- (ii) olyan jellemzők, amelyek egy felhasználóra csak kognitív vagy esztétikai hatást gyakorolnak;²⁹
- (iii) elvont vagy csupán intellektuális jegyeket felmutató megoldások, például egy vállalat működésének szervezésére vonatkozó terv;
- (iv) csupán egy megfigyelő számára megjelenített információ kognitív tartalmában tetet öltő megoldás, ahol az információ tartalma nincs hatással a kivitelezés során használt eljárásra vagy a rendszer műszaki állapotára vagy működésére, hanem csupán a rendszer működése során vagy az eljárás kivitelezése során kerül felhasználásra;³⁰
- (v) a számítógépi programban foglalt eljárás nem változtatja meg egy eszköz fizikai állapotát vagy műszaki működését; a feldolgozandó adatok nem egy eszköz működési paraméterei; vagy az eszköz nem műszaki probléma megoldását célozza;³¹
- (vi) számítógépi programok, amelyek nem képesek olyan műszaki hatás előállítására, amely túlmutat azokon a szokványos műszaki hatásokon, amelyek egy programnak egy számítógépen történő futtatásakor minden esetben megjelennek;³² [E (vi) kategória meghatározása rögtön igényel némi magyarázatot, hiszen tudni szeretnénk, hogy mit kell értenünk szokványos műszaki hatások alatt. Szokványos hatásnak minősül például az elektromos áram megjelenése egy vezetőben; ezzel szemben nem szokványos hatásnak tekinthetjük például egy processzor működési sebességének a növelését, az adatáramlási sebesség növelését, egy eljárás biztonságának javítását, memóriaterületek gazdaságosabb felhasználását stb.]
- (vii) matematikai algoritmusok numerikus formában szolgáltatnak végeredményt, így kizárólag e minőségükben nem adnak műszaki jellegűnek tekinthető eredményt; szabadalom ilyen megoldásokra nem engedélyezhető.

Amennyiben az igénypontosorozatban feltárt találmány teljes egészében nem szabadalmazható tárgykorre irányul, például nem ismerhető fel műszaki jellemző, nem állapítható meg műszaki probléma, és nem található meg annak műszaki eszközökkel történő megoldása, az Európai Szabadalmi Hivatal eljárása során már a kutatási fázisban az elbíráló az ESZE Végrehajtási Szabályzat 63. szabály (*Nem teljes kutatás*) szerinti határozatot ad ki: „Ha az Európai Szabadalmi Hivatal úgy ítéli meg, hogy az európai szabadalmi bejelentés olyan mértékben nem felel meg az Egyezmény rendelkezéseinek, hogy az igényelt találmány egésze vagy annak egy része alapján a technika állásával kapcsolatban nem végezhető érdemleges kutatás, ilyen értelmű, indokolással ellátott nyilatkozatot ad ki, vagy – ha ez a gyakorlatban kivitelezhető – részleges európai kutatási jelentést készít. Ezt a nyilatkozatot és az említett részleges jelentést a további eljárás során európai kutatási jelentésnek kell tekinteni.”

²⁸ I. m. (16).

²⁹ ESZH T125/04 fellebbezési tanácsi döntés.

³⁰ ESZH T1194/97 fellebbezési tanácsi döntés.

³¹ ESZH T158/88 fellebbezési tanácsi döntés.

³² ESZH T1173/97 fellebbezési tanácsi döntés.

A jobb érthetőség kedvéért vizsgáljunk meg egy konkrét szabadalmi bejelentést, annak igénypontját, valamint a hivatali elbíráló által kiadott írásos véleményt.

1. példa, EP 134 6304 (2001.11.23.)

A method for assisting in the formation of a corporate entity, in an answering session, said method comprising the steps of:

(a) interactively communicating via an interactive communications device, a series of questions to a user attempting to establish said corporate entity;

(b) permitting said user to provide an answer to said set of one or more questions;

(c) successively selecting a further set of one or more questions for display to said user, at least one of said selection being dependent upon said user's previous answer or combination of previous answers;

(d) permitting said user to answer said successive set of one or more questions;

(e) repeating steps (c) to (d) until said user has provided enough information to allow for the determination as to which documents are legally required for the formation of the said corporate entity; and

(f) generating the legally required documents referred to in step (e) in an electronic form.

Az ESZH elbírálójának ehhez kapcsolódó írásos véleménye (2006. 11. 07.) így szól:

„Az igénypontok az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdései alapján szabadalomszerzésből kizárt tárgyi körre vonatkoznak. Tekintve, hogy az igénypontok ilyen tárgyban íródtak, és a megoldás műszaki megvalósításához kapcsolódóan csupán szokványos jellemzők idézése történik, ezért az elbíráló nem tudott olyan műszaki problémát találni, amely megoldása feltalálói tevékenységet igényelne. A megoldásra vonatkozóan nem volt lehetséges értelmes kutatást végrehajtani.”

Rögtön felismerjük, hogy itt egy tisztán üzleti módszer jellegű szabadalmi bejelentéssel találkozunk, amely műszaki eszközök nélkül, csupán intellektuális tevékenység útján elvégezhető. A fenti eljárás magva ügyfelek cégalapítási tevékenységének segítése egy feleletválasztós kérdőív által. Az eljárás olyan lépések megtételében merül ki, mint kérdések feltétele az ügyfélnek, válaszok kiválasztása lehetséges válaszok egy halmazából stb. Ezen eljárás csupán az agyban vagy egyszerűen papír és ceruza segítségével elvégezhető, ahhoz semmiféle műszaki megfontolásra nincs szükség. Az eljárási lépések automatizálásáról sincs szó, az eljárás végrehajtásához például egy általános funkciójú számítógép felhasználása sem történik. A negatív kutatási jelentés alapja tehát az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdése. A bejelentést időközben visszavontnak kellett tekinteni (2009. 07. 13.) évdíjnemfizetés miatt.

Műszaki és nem műszaki jellemzőket egyaránt tartalmazó igénypontok

Számos olyan találmány létezik, amelynek igénypontja műszaki és nem műszaki jellemzőket egyaránt tartalmaz. Ezeket a továbbiakban vegyes igénypontú találmányoknak nevezzük.

A vegyes igénypontú találmányok tárgyalásánál irányítsuk először figyelmünket azokra a megoldásokra, amelyek esetén a műszaki jellemzők megléte kimerül pusztán hagyományos funkciójú számítógép vagy számítógépegységek, adatbázisok, szokványos számítógép-hálózat és ezekhez hasonló igényponti jellemzők megfogalmazásában.

A T424/03 és a T258/03 fellebbezési tanácsi döntés értelmében nincsenek kizárva a szabadalmazható találmányok köréből azok a megoldások, amelyek legalább egy műszaki jellemzőt, például általános vagy meghatározott célú számítógépet, adattároló eszközt vagy egyéb alkatrészt tartalmaznak – az angol nyelvű szakirodalom ezt *bármely műszaki eszköz* („*any technical means*”) elvnek is nevezi. E gondolatmenet szerint bármely megoldás, amely legalább egy műszaki eszközt tartalmaz, rendelkezik műszaki jelleggel, és az ESZE 52. cikk (1) bekezdése értelmében találmánynak minősül.³³ Így ezen esetekben a szabadalmazhatóságot végső soron meghatározó kérdés az, hogy egy ilyen műszaki jellemzőkkel felruházott megoldás teljesíti-e az újdonság, feltalálói tevékenység és ipari alkalmazhatóság feltételét.

Amikor az igénypont műszaki jellemzői között pusztán általános célú számítógépet, adattároló eszközt stb. találunk, az ESZH szabadalmi elbírálója szokásos, a Végrehajtási Szabályzat 61. szabálya szerinti kutatási jelentést állít ki, amelyben a feltalálói tevékenység hiányát kifogásolja az ESZH 56. cikke szerint. Annak oka, hogy ezt az igényponttípust külön kezeljük az, hogy olyan igénypont esetében, amelyben általános célú számítógép vagy hasonló, *a szakterületen jártas szakember számára teljesen közismert* eszközök idézése történik, a szabadalmi elbírálónak *nem szükséges külön valamely technika állása szerinti dokumentumra hivatkoznia*, hanem érvelésében elegendő azt állítania, hogy az igénypontokban műszaki tartalomként csupán a fent említett közismert eszközök kerülnek ismertetésre.³⁴

Vizsgáljunk meg egy olyan szabadalmi bejelentést, amely vegyes főigénypontot tartalmaz, és a nem műszaki jellemzők mellett csupán például általános funkciójú számítógép-hálózat vagy szokásos adatfeldolgozó szerver szerepel.

2. példa, EP 240 6761 (2010. 03. 11.)

a) *A method of tournament ticketing comprising of: selling Nc tokens for each contestant c in a tournament, said tokens being redeemable for tickets to matches i of said contestant c in said tournament; and obtaining Ti tickets to each match i of said tournament.*

b) *A **system** for tournament tickets exchange comprising: means for obtaining tickets to matches of said tournament; means to sell tokens for sets of event*

³³ ESZH T258/03 fellebbezési tanácsi döntés.

³⁴ ESZH T1242/04 fellebbezési tanácsi döntés.

triples of said tournament, said event triples consisting of particular participants playing each other in a given match; and means to redeem said tokens for said tickets to those matches occurring in said sets of said event triples of said tournament.

*c) A **computer implemented system** for tournament ticketing, comprising: a **networked server** in communication with a **ticket requisitioning system**; software that allows users to purchase tokens redeemable for tickets to all of the matches *i* of a contestant *c* in said tournament; a **user interface** adapted to operate said software; a **database of tickets** bought, tokens sold and calculations performed; and a **module** adapted to generate tokens and provide said tokens to their purchasers.*

Láthatjuk, hogy a példában szereplő szabadalmi bejelentés jegyértékesítési eljárásra és rendszerre vonatkozó igénypontjai [a) és b)] nem tartalmaznak műszaki eszközöket vagy általánosabban véve műszaki jellemzőket. E két igényponttípus ezért a műszaki jellemzőket egyáltalán nem tartalmazó igényponttípusba sorolható. A c) igénypont számítógép által végzett eljárásra irányul, de sejtethető, hogy itt közismert, általános funkciójú eszközökről van szó. A 2012. december 18-án az ESZH szabadalmi elbírálója által kiállított kutatási jelentés az alábbiakat tartalmazza: „... az ESZH bevett eljárása szerint nem kell kutatást végezni a bejelentett találmány azon részeire, amelyek csupán műszaki tartalmat teljes egészében nélkülöző tárgykörre vonatkoznak [ESZE 52. cikk (2), (3)]. [megj. a) és b)] ... jelen találmány egyetlen azonosíthatóan műszaki tartalmú része az 1–15. igénypontban található, és az hagyományos, általános célú adatfeldolgozó technológiára vonatkozik, amelyet eredendően nem műszaki természetű adatok feldolgozása céljából alkalmaznak [zsetonok]. ... A későbbi igénypontokban alkalmazott információtechnológiai megoldások – számítógép, interfész és számítógéphálózaton működő szerver – általánosan ismert eszközök, amelyek a jelen szabadalmi bejelentés bejelentési/elsőbbbségi napját megelőzően bárki számára hozzáférhetőek voltak. ... Következésképpen az 1–15. igénypont tárgya nem épül feltalálói tevékenységre (ESZE 56. cikk), és a bejelentésre szabadalom nem engedélyezhető [ESZE 52. cikk (1)].”

Egyértelműen fellelhetők műszaki jellemzők a c) igénypontban (adatfeldolgozó rendszer, adatfeldolgozó szerver stb.), de azok egymás között adatok cseréjét végző, hagyományos számítógépekből felépülő rendszer tartozékai, amelyek a hagyományos megoldásokat meghaladó hatással nem rendelkeznek. Az elbíráló nem emel kifogást az ellen, hogy a c) igénypont tárgya nem szabadalmazható, hanem arra hivatkozik, hogy az igénypontban megfogalmazott megoldás egészét tekintve a műszaki jelleg megléte kimutatható, de az csupán a szakterületen teljesen szokványos hardverelemek citálásában merül ki, amelyek a megoldás magyát alkotó ötlethez nem járulnak hozzá.

A határozatban a T1242/04, a T641/00, a T1284/04 valamint a T1928/06 fellebbezési tanácsai döntésekkel összhangban nem találunk hivatkozást a technika állására.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy a korábban idézett T424/03 és T258/03 fellebbezési tanácsi döntések szerint bármely, az igénypontba belefoglalt műszaki eszköz alkalmas arra, hogy ezzel elkerülhető legyen, hogy a találmány az ESZE 52. cikk (2) bekezdése szerint a nem szabadalmazható alkotások körébe tartozzon. Mivel a legtöbb igénypont, amely nem műszaki jellemzők sokaságát tartalmazza, általában tartalmaz legalább egy műszaki jellemzőt is, ezért az ESZE 52. cikk (2), (3) bekezdés szerinti kifogások a szabadalmazhatóság vizsgálata során mára ritkábbak. Ezzel szemben elmozdulás fedezhető fel az ESZE 56. cikk szerinti kifogások irányába.³⁵

A feltalálói tevékenység és „a kiterjesztett feladat-megoldás-megközelítés”

A vegyes igénypontú találmányok esetében a találmány műszaki jellegének vizsgálatát, azaz azt, hogy szabadalmazható tárgykörbe tartozik-e vagy sem, a teljes igénypont alapján, a találmány egészét figyelembe véve kell elvégezni.³⁶ Ennek az értelmezésnek az egyik folyamánya a fent már ismertetett elv, miszerint már egyetlen műszaki eszköz az igénypont műszaki jellegét biztosítja.

Az igénypont vizsgálata során a következő lépés a nem műszaki jellemzők meghatározása és elkülönítése a műszaki jellemzőktől a főigénypont alapján.

A nem műszaki jellemzők azok, amelyek jellegüknél fogva nem esnek a technológia területére, azaz valamilyen nem műszaki feladat megoldásához járulhatnak hozzá, vagy valamilyen nem műszaki területre eső célkitűzést testesíthetnek meg.

Ezek után a következő feladat a *technika állásához* tartozó, a találmány tárgyához legközelebb eső megoldás megkeresése, majd e legközelebbi megoldás és a találmány egészének tárgya közötti különbségek meghatározása. A technika állásához tartozó legközelebbi megoldás valamely műszaki szakterületre esik, és e dokumentum megkeresését és meghatározását az igénypontokban és leírásban található *műszaki tartalom* alapján kell elvégezni.

A találmány tárgyához legközelebbi megoldás ismeretében először szükséges meggyőződni arról, hogy a találmány kielégíti-e az újdonság feltételét. Az ESZE 54. cikk (1) bekezdés szerint „A találmányt újnak kell tekinteni, ha az nem tartozik a technika állásához.” A technika állásának definícióját az ESZE 54. cikk (2) bekezdése adja meg: „A technika állásához tartozónak minősül mindaz, ami az európai szabadalmi bejelentés bejelentési napja előtt írásbeli vagy szóbeli ismertetés, illetve használat útján vagy bármilyen más módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé vált”. A tisztán műszaki jellemzőket tartalmazó találmányok esetéhez teljesen hasonló módon, amennyiben az igénypont összes jellemzője és a technika állása szerinti dokumentumban feltárt megoldás minden egyes jellemzője pontról pontra megegyezik, az elbíráló az európai kutatási jelentéshez csatolt írásos véleményben az újdonság hiánya miatt emel kifogást. Tekintve, hogy egy vegyes igénypontban a nem

³⁵ Visser: i. m. (17).

³⁶ ESZH T0026/86 és T0208/84 fellebbezési tanácsi döntés.

műszaki területre eső jellemzők rendkívül szerteágazók lehetnek, ezért azok nagy valószínűséggel rendelkeznek egyedi jegyekkel – így ilyen típusú szabadalmi bejelentések esetében az újdonság kritériuma jellemzően teljesül, az ESZE 54. cikk (1) és (2) bekezdés szerinti kifogások nem túlságosan nagy gyakorisággal fordulnak elő.

Az újdonság tárgyával kapcsolatosan tett rövid kitérő után folytassuk tovább vizsgálódásainkat a feltalálói tevékenység megítélésének kérdésével. Elkülönítettük egymástól a műszaki és nem műszaki jellemzőket, meghatároztuk a találmány tárgyához legközelebb eső technika állása szerinti dokumentumot – végül, a legutolsó tárgyalandó esetünkben arra keressük a választ, hogy miként kell megállapítani, hogy a találmány feltalálói tevékenységre épül, vagy sem.

A feltalálói tevékenység vizsgálatára hagyományosan, azaz tisztán műszaki jellemzőket tartalmazó találmányok esetén alkalmazott *feladat–megoldás–megközelítés* („problem solution approach”) módszer a nem műszaki jellemzőket is tartalmazó vegyes igénypontok vizsgálatánál némileg módosul, így arra szokás „*kiterjesztett feladat–megoldás–megközelítés*” néven is hivatkozni. Alább lássuk tehát ennek lépéseit:

1. lépés

- meg kell határozni az igénypont műszaki jellemzőit;
- meg kell határozni az igénypont nem műszaki jellemzőit;
- meg kell határozni a találmány nem műszaki kontextusát, azaz a nem műszaki tartalom által meghatározott peremfeltételeket vagy követelményeket; a nem műszaki követelményeknek nem műszaki („civil”) szakterületre kell esniük;

2. lépés

- azonosítani kell a technika állása szerinti legközelebbi megoldást korábban közzétett dokumentumok, általános ismeret vagy a leírásban ismertett kitanítás alapján; lehetőleg műszaki területre essen;

3. lépés

- meg kell határozni a találmány egészének tárgya és a hozzá legközelebb eső megoldás közötti különbségeket;
- ha nem található megkülönböztető jellemző az igénypontban, a találmány nem tekinthető újnak (ESZE 54. cikk);

4. lépés

- meg kell határozni a megkülönböztető *műszaki jellemzők* által elért hatást; és
- meg kell fogalmazni a találmány által megoldandó *műszaki problémát*;
- meg kell határozni a megkülönböztető *nem műszaki jellemzők* által elért hatást;
- meg kell fogalmazni a találmány által megoldandó *nem műszaki problémát*;
- az 1. lépés során azonosított nem műszaki jellegű követelmények alkalmasak lehetnek arra, hogy segítsenek a műszaki probléma megfogalmazásában;

5. lépés

- döntést kell hozni arról, hogy a *műszaki probléma* megoldására javasolt és a *műszaki jellemzők* által kivitelezett megoldás a szakember számára nyilvánvaló-e vagy sem, és így a *műszaki probléma műszaki eszközökkel történő* megoldása feltalálói tevékenységnek alapulónak tekinthető-e vagy sem (ESZE 56. cikk).

A fenti lépésekkel kapcsolatosan hadd álljon itt egy sor fontos megjegyzés. A műszaki jellemzőkről meg kell állapítani, hogy milyen műszaki probléma megoldását célozzák. A feltalálói tevékenység meglétének megítélésénél a legfontosabb tényező a *technika állása szerint ismert műszaki megoldásokhoz hozzáadott többletkitanítás*.

A feltalálói tevékenység kritériumát az ESZE 56. cikk a következőképpen fogalmazza meg: „A találmányt feltalálói tevékenységen alapulónak kell tekinteni, ha az a technika állásához képest szakember számára nem nyilvánvaló”. Egy találmánynál a célul kitűzött műszaki problémának olyannak kell lennie, amelynek a megoldására valós élethelyzetben egy adott szakterületen jártas szakembert felkérhetnek. A célul kitűzött műszaki probléma megfogalmazásakor nem elegendő, ha a feltalálói tevékenység a megoldásnak tisztán nem műszaki jellegű jellemzői alapján ismerhető fel.³⁷ Ennek következtében a megoldás műszaki jellegéhez nem hozzájáruló, tisztán nem műszaki jellegű jellemzők nem lesznek tekintetbe véve a feltalálói lépés meglétének megítélése során.³⁸

Mennyiben más itt a szakember szerepe a hagyományos esetekhez képest? Hasonlóan a hagyományos feladat–megoldás–megközelítéshez a szakember olyan műszaki ismeretekkel rendelkező személy, aki minden ismeret birtokában van a *saját műszaki területén*, de kevés beelátása van más szakterületekbe; a saját területén minden új fejlesztéssel tisztában van, és elméletileg hozzáfér minden dokumentumhoz; továbbá nem rendelkezik zseniális feltalálói képességekkel, viszont szakmai ismereteit egyszerű termékfejlesztés, kisebb mértékű, rutinszerű módosítások érdekében fel tudja használni. A nem műszaki jellemzőket tartalmazó vegyes igénypontokra nézve ez azt jelenti, hogy a szakember nem rendelkezik ismeretekkel az igénypont nem műszaki jellemzői által meghatározott területen, így e területen egy adott probléma megoldására nem kérhető fel. Felkérhető viszont arra, hogy a nem műszaki területen definiált probléma műszaki implementációját elvégezze. Nem ért a szakember például ügyfélkezelési módszerekhez, vevői preferenciák értékeléséhez, felkérhető azonban arra, hogy egy nem műszaki területen jártas személy által megfogalmazott nem műszaki problémát és az ahhoz kapcsolódó követelményeket figyelembe véve elvégezze annak műszaki eszközökkel történő megvalósítását, gyakorlatba történő átültetését.

A fellebbezési tanács T641/00 döntése alapján ahol az igénypont nem műszaki területen elérendő célra vonatkozik, a nem műszaki tartalom megjelenhet a megoldandó műszaki probléma megfogalmazásának peremfeltétele vagy például bizonyos követelmények formájában. A találmány nem műszaki jellegű aspektusaival vagy, ha úgy tetszik, a nem műszaki

³⁷ ESZH T1053/98 fellebbezési tanácsi döntés.

³⁸ I. m. (31), ESZH T37/82 fellebbezési tanácsi döntés, ESZH T294/89 fellebbezési tanácsi döntés.

területen jártas személlyel kapcsolatban azonban fontos hozzátenni, hogy annak nem műszaki területen megszerzett és birtokolt ismeretei *nem képezik a technika állásának részét*. A nem műszaki probléma és az ahhoz kapcsolódó peremfeltételek vagy követelmények nem tekintendők a technika állásának részeként. Ezek az ismeretek olyan információkat és ötleteket testesítenek meg, amelyek a találmány megszületéséhez vezető koncepciókként foghatók fel.³⁹

A T641/00 fellebbezési tanácsi döntésben lefektetett elv – *műszaki hozzájárulás elve* – szerint a találmány műszaki jellege az alapján ítélendő meg, hogy a találmány mely részei járulnak hozzá, és mely részei nem járulnak hozzá a találmány egészében tekintett tárgyának műszaki jellegéhez.⁴⁰ Végeredményben elmondható, hogy abban az esetben, ha az igénypontban megfogalmazott találmány a technika állásától csak tisztán nem műszaki jellegű jellemzőkben tér el, akkor nem teljesíti a feltalálói tevékenység meglétére vonatkozó feltételt, mert nem tartalmaz a technika állásához hozzáadott műszaki hozzájárulást, és emiatt ahhoz nem lehet egy célul kitűzendő műszaki problémát sem társítani. Abban az esetben, ha az igénypont tárgya a technika állásától műszaki jellegű jellemzőkben és tisztán nem műszaki jellegű jellemzőkben is eltér, akkor a célul kitűzendő műszaki problémát a műszaki jelleggel bíró jellemzők alapján kell megfogalmazni.

A találmány által kínált megoldás alap gondolatához tehát a találmány igénypontokban ismertetett műszaki jellemzőinek hozzá kell járulniuk – ha ez nem teljesül, akkor azt is meg kell vizsgálni, hogy az igénypontban található nem műszaki jellemzők képesek-e műszaki hatást előidézni, képesek-e a műszaki jellemzőkre hatást gyakorolni. Az igénypontokban feltárt találmány egészét figyelembe véve kell megállapítani, hogy a nem műszaki jellemzők bármelyike alkalmas-e arra, hogy a műszaki tartalommal rendelkező jellemzők fizikai állapotában vagy működésében változást idézzen elő,⁴¹ és ezáltal a nem műszaki jellemzők tükröznek-e az ismertetett megoldás kivitelezéséhez nélkülözhetetlen műszaki megfontolásokat. Bármely nem műszaki jellemző a fenti hatás révén hozzájárulhat a megoldás műszaki jellegéhez.

Végeredményben nem azt mondjuk, hogy a nem műszaki jellemzők egyáltalán nem vehetnek részt a találmány műszaki jellegének kialakításában, hanem – megfordítva gondolatmenetünket – *azok a jellemzők, amelyek nem járulnak hozzá a találmány műszaki karakteréhez, azaz műszaki hatás vagy a műszaki jellemzőkkel történő kölcsönhatás révén nem járulnak hozzá a megoldandó műszaki probléma megoldásához, alkotják a nyilvánvalóan nem műszaki jellemzők csoportját, és ezek nem képezhetik a feltalálói tevékenység alapját*.⁴² A még jobb érthetőség kedvéért lássunk a „*kiterjesztett feladat-megoldás-megközelítés*” alkalmazására konkrét igényponti példákat.

³⁹ ESZH T172/03 és T154/04 fellebbezési tanácsi döntés.

⁴⁰ ESZH T641/00 fellebbezési tanácsi döntés.

⁴¹ ESZH T26/86 fellebbezési tanácsi döntés.

⁴² ESZH T641/00 fellebbezési tanácsi döntés.

3. példa, EP 144 0401 (2002. 10. 30.)

*In an **online sales system** that supports user-to-user sales, a system for facilitating the ability for users to list products for sale to other users, the system comprising:*

- a **browsable electronic catalog** of products that includes functionality for users to make **online** purchases of products;*
- a purchase history tracking component that maintains purchase histories of users of the system, the purchase histories including identifiers of products purchased from the **browsable electronic catalog**; and*
- a marketplace listing creation component that supports an ability for a user to specify a product to be listed for sale by selecting the product from an **electronic display** of at least a portion of the user's purchase history, as maintained by the purchase history tracking component, whereby the user may select a used product unit that was previously purchased from the **electronic catalog** and is currently in the user's physical possession, and add a listing within the **electronic catalog** for reselling the used product unit;*
- wherein the marketplace listing creation component further provides an option for the user to specify within the listing at least a current condition of the used product unit and a selling price for reselling the used product unit.*

Műszaki jellemző: számítógépes hálózat, szerver (implicit módon), elektronikus katalógusok, adatbázisok (implicit módon, vásárlási előzmények tárolására).

Nem műszaki jellemző: eladási rendszer, vásárlási előzmények, felhasználói piactér.

Nem műszaki követelmények: piactér felhasználók közötti adásvételre.

Technika állása: számítógépes rendszer, amely tartalmaz egy szervert, adatbázisokat és kommunikációs hálózathoz való csatlakozásra alkalmas terminált.

Különbségek, műszaki jellemző: –

Különbségek, nem műszaki jellemző: maga az említett üzleti eljárás.

Szakember: adatfeldolgozás területén jártas személy.

Műszaki probléma: a fenti üzleti eljárás automatizálása számítógépes rendszeren.

Megoldás: az üzleti módszer automatizálása – a szakember számára nyilvánvaló.

4. példa, EP 113 9245 (2000. 03. 28.)

A fixed-odds betting system comprising:

a user terminal operable to accept parameters, input by a user, relating to a fixed-odds bet on an aspect of a financial market; and

a central processing machine having a data feed to a source of data concerning a financial market and means operable to calculate the fixed odds for the bet, based on at least some of the parameters input by the user and the data obtained from the data feed;

the central processing machine being opearable to offer the odds to the user for a period of thirty to sixty seconds, after which time the offer is withdrawn.

Műszaki jellemző: felhasználói terminál, központi adatfeldolgozó gép, adatforrások.

Nem műszaki jellemző: tőzsdei eljárás, pénzpiacok, fogadási tippek megadása, időkorlát.

Nem műszaki követelmények: tőzsdei eljárás, tőzsdei fogadások.

Technika állása: fogadási tranzakciók automatizálása, tőzsdei ingadozásokra vonatkozó fogadásoknál nagyobb biztonság és kisebb forgalom megvalósítása.

Különbségek, műszaki jellemző: –

Különbségek, nem műszaki jellemző: –

Szakember: elektronikus tranzakciók területén jártas személy.

Műszaki probléma: –

Megoldás: fogadási tranzakció automatizálása – a szakember számára nyilvánvaló.

A 4. igénypontot az EP 113 9245 számú szabadalmi bejelentés ügyében az ESZH előtt 2003. február 6-án tartott szóbeli meghallgatásra beterjesztett második pótlólagos kérelem tartalmazta. Az eredeti igénypontot a bejelentő a kiemelt jellemzőkkel egészítette ki, mivel azt az elbíráló műszaki jelleg hiánya miatt az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdésére hivatkozva nem szabadalmazhatónak minősítette. A pótlólagos kérelem ügyében a vizsgálatot lebonyolító bizottság úgy foglalt állást, hogy az 1. igénypont tárgya olyan rögzített esélyekkel rendelkező fogadási rendszert ismertet, amely az egyének számára lehetővé teszi tőzsdei ingadozásokra vonatkozó fogadások megtételét. A rendszer műszaki és nem műszaki jellemzők kombinációját tartalmazza. Ebben az igénypontban a műveletek elvégzéséhez bizonyos időkeretet biztosítanak, amelyen belül a fogadások megköthetők. „A bejelentő e megoldással kapcsolatban két előnyt tudott megnevezni: először is e megoldás az eljárás során használt hálózaton (például interneten) csökkent mértékű forgalmat eredményez, másodsor a rendszer biztonsága ezzel növekedik, mivel más felhasználók számára kisebb a rendszeren elkövethető visszaélés lehetősége és csalás végrehajtása például a fogadási pozíciók megváltoztatása útján, és az időkeret a felhasználókat gyors fogadási döntésre készíti.” A találmány az így felsorolt jellemzőkkel a bizottság álláspontja szerint elegendő műszaki tartalmat hordoz ahhoz, hogy az ESZE 52. cikk (2) és (3) bekezdése szerinti kifogás elkerülhető legyen, hiszen a megnövelt mértékű biztonság műszaki megfontolásokat igényel, mivel kapcsolatban áll az információforgalommal és az információk átvitelének sebességével. Azonban a fenti igénypont nem tesz eleget az ESZE 56. cikk szerinti követelménynek, azaz nem alapul feltalálói tevékenységen, mivel „*automatikus fogadási rendszerek esetén nyilvánvaló megoldás az időkorlátok alkalmazása. Minden tőzsdéhez vagy fogadásokhoz tartozó tranzakció esetén léteznek időbeli határok, azok nyilvánvaló következményeivel együtt. A leírásban nem található további érvek vagy bizonyítékok arra vonatkozóan, hogy az időkorlátok egy létező műszaki probléma műszaki módszerekkel történő megoldásához szükségesek.*” Tehát a feladat-megoldás-megközelítés módszere alapján nem lehet semmilyen konkrét megoldandó

műszaki problémát azonosítani, a megoldásban felhozott műszaki megfontolások a szakterületen jártas szakember számára nyilvánvaló módon, pusztán időkorlátok alkalmazásához kapcsolódnak, így a megoldás nem alapul feltalálói tevékenységen.

5. példa, EP 1 241 601

*Method for purchasing and payment of goods and services, preferably audio and/or video data provided on a provider's **platform in a computer network**, like the **Internet**, comprising the steps:*

*(1) taking a customer's order for goods and services, preferably an order for audio and/or video **data files**; (2) providing a download of ordered goods and services, preferably of audio and/or video **data files**, for the customer; and (3) debiting a mobile telephone account of the customer, **the purchase data sent to the telephone company are at least partially encrypted by a password.***

Műszaki jellemző: adatfájlok szolgáltatói platformon, számítógépes hálózat.

Nem műszaki jellemző: rendelések felvétele, mobiltelefonos előfizetési számla.

Nem műszaki követelmények: áruk rendelése és kifizetése.

Technika állása: internetes platform hang- és képi fájlok letöltésére.

Különbségek, műszaki jellemző: vásárlási adatok kódolása.

Különbségek, nem műszaki jellemző: mobiltelefonos előfizetési számla terhelése.

Szakember: elektronikus tranzakciók területén jártas személy.

Műszaki probléma: adatbiztonság növelése.

Megoldás: a kódolási eljárás ismert? – a szakember számára nyilvánvaló?

Az 5. példában tehát sikerült olyan műszaki jellemzőket találni, amelyek a találmány és a technika állása között különbséget jelentenek. E műszaki jellemzőkhöz lehetett műszaki problémát is társítani. A vásárlási adatok kódolásával az internetes megrendelési és vásárlási tranzakciók biztonsága javítható. Ebben az esetben a kódolási eljárásról kell megítélni, hogy az a szakember számára nyilvánvaló-e, vagy sem, és így feltalálói tevékenységre épül-e, vagy sem.

Nézzünk meg részletesen egy újabb példát, amelyben szintén internetes fizetési eljárás biztonságának javítását célzó megoldást láthatunk.

6. példa, EP 122 1682 (2001. 06. 28.)

A method for securely conducting commercial and banking transactions in a telecommunications and computer network, ... said method comprising the following steps:

a) insertion of said memory support into the related reader of the user's computer,

b) insertion of a secret user code associated to the memory support,

- c) selection, by the user, of a product or service offered by an electronic commerce site participating in said payment system;*
- d) reception of a message in the form of a request for payment by the commercial site and verification thereof;*
- e) integration of the user's data, including the user data certificate in digital format, and transmission thereof to the bank server to authorise the fund transfer to the commercial site;*
- f) reading, by the server of the credit institution, of the user data certificate in digital format contained on the memory support, and*
- g) request that the user type a second transaction authorisation code;***
- h) cross check between the user data certificate associated to the memory support and said second code, aimed at identifying the user and subsequently authorising the transaction on the „dedicated” account;***
- i) transmission of a message to the server of the commercial site for communicating the outcome of the transaction;*
- j) activation, in the company owning the commercial site, of the order fulfilment procedure, and transmission of a confirmation message to the user;*
- k) communication of residual credit to the user by the credit institution.***

Referenciaként álljon itt a technika állása szerinti dokumentum (D1) igénypontja, EP 106 1484:

A method for facilitating a financial transaction over a first network comprising:

- issuing a programmable memory device to a first user, wherein the programmable memory device contains at least the following for formulating payment instructions network address instructions for an issuer of the programmable memory device, a first user's digital certificate, a first user's financial account information, and an encryption program;*
- issuing software to a second user, wherein the software includes payment information of the second user including a second user's financial account information and further wherein the software is capable of interacting with the programmable memory device over the first network;*
- forming a connection between the programmable memory device and the software;*
- receiving across the connection the payment instructions;*
- adding the second user's payment information to the payment instructions;*
- routing the payment information and the payment instructions to the issuer utilizing the network address instructions; and*

– receiving the payment information and the payment instructions, wherein the issuer is capable of accessing at least one of the first user's financial account information and a second user's financial account information.

A találmány igénypontját a technika állásától megkülönböztető jellemzők az alábbiak:

g) request that the user type a second transaction authorisation code;

h) cross check between the user data certificate associated to the memory support and said second code, aimed at identifying the user and subsequently authorising the transaction on the „dedicated” account;

k) communication of residual credit to the user by the credit institution.

Ezek közül a k) lépés nem műszaki probléma megoldására irányul, azaz arra, hogy az elektronikus kifizetések az ügyfél számára jóval átláthatóbbak legyenek.

A g) és h) lépés műszaki tartalommal rendelkezik. Az e jellemzőkhöz kapcsolódó, a technika állásának ismeretében a találmány által ténylegesen megoldandó műszaki probléma („objective technical problem”) a D1 dokumentumban ismertetett fizetési eljárás biztonságának növelése. A szabadalmi elbíráló érvelése szerint ez a megoldás nem alapul feltalálói tevékenységen, mivel „... a D1 dokumentumban a biztonsági intézkedések első lépcsőjét az jelenti, hogy a bank szerverével (és kereskedőkkel) történő tranzakciók lebonyolítására szolgáló számítógépi program és a felhasználó digitális tanúsítványa külön hardver eszközökön [megj. az utóbbi egy kártyán (smart card)] kerül tárolásra, ahelyett, hogy a felhasználó számítógépén egy helyen lenne letárolva. A biztonsági intézkedések második lépcsőjét az képezi, hogy a számítógépi programot és a kártyán tárolt digitális tanúsítványt megfelelő hozzáférési jogsultsággal, például jelszó vagy PIN használatával lehet elérni. ... Amennyiben rossz szándékú személy birtokába kerül például az ügyfél kártyája és az ahhoz tartozó (első) jelszó, akkor hozzáférést szerez a számítógépi programhoz és a digitális tanúsítványhoz, azaz az ügyfél bank előtti személyazonosságát meg tudja hamisítani. ... A szakember azonban a D1 dokumentum kitanítása alapján további biztonsági lépcsőket vezetne be a kifizetés biztonságának növelése érdekében. ... Mivel a D1 dokumentum szerinti eljárásban a hitelesítési ellenőrzés (PIN) az ügyfél kártyájának jogosult használatával kapcsolatban csupán az ügyfél oldalán történik, ezért a szakember számára nyilvánvaló megoldásként kínálkozik, hogy további hitelesítési vizsgálatot iktasson be az ügyfél kártyájára vonatkozóan a bank oldaláról is.”

A következő oldalon egy összefoglaló folyamatábrán követhető az igénypontvizsgálat lépéseinek a sorozata a műszaki jelleg megítélésének a kérdésétől a kiterjesztett feladat-megoldás-megközelítés alkalmazásáig.

